

**12 ДУГААР АНГИЙН МОНГОЛ ХЭЛНИЙ ХИЧЭЭЛИЙН УЛСЫН ШАЛГАЛТЫН СЭДЭВ
(Хувилбар “А”)**

САНАМЖ:

- Бүх даалгаврыг заавал гүйцэтгэнэ
- Унших чадвар сорьсон даалгаврыг 60 минутад, бичих чадвар сорьсон даалгаврыг 30 минутад тус тус багтаан гүйцэтгэнэ.
- Унших чадвар сорьсон даалгаврыг гүйцэтгэхдээ эхийн задлалын үнэлгээний шалгуурт нийцүүлээрэй.
- Бичих чадвар сорьсон даалгаврыг гүйцэтгэхдээ эх зохион бичих зорилго, сэдэв агуулгын харьцааг сайтар тооцоолоорой.

Амжилт хүсье.

..... аймаг/дүүрэг сум/сургуульанги бүлэг
..... ОВОГТОЙ

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ-УНШИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

Зохиолч Л. Түдэв гуайн “Хорвоотой танилцсан түүх” туужийн хэсгийг анхааралтай уншаад даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Зурагтай танилцсан минь

Жаалхүү гэдэг өвгөнийх олон хүүхэдтэй айл байв. Нэгэн өдөр тэдний хамгийн том хүүхэд гэрийнхээ гадаа завилж суугаад, өвөр дээрээ дөрвөлжин мод тавьж ямар нэгэн юм хийж байхыг үзлээ. Юу хийж байгааг нь үзэх сэн гэхээс тэсэж суух аргагүй болов. Ороо хонь барих гэж байгаа юм шиг сэм сэмхэн гэтсээр, тэр хүүхдийн ар талд очоод өнгийн харвал онц сонин юм үзэв. Модон самбар дээр үнс түрхжээ. Нарийхан үзүүртэй савх модоор үнсэн дээрээ нааш цааш зурж байгааг нь харахад гайхмаар ажээ. Даваасамбуу гэж тэр хүүг нэрлэдэг юм. Даваасамбуугийн гар нь нааш цааш уяхнаар хөдлөх бүрийд үнс түрхсэн самбар дээр дүрс гарч байлаа. Бух урд хөлөөрөө газар цавчлан, хэлээ унжуулан, туужуу мэт сүүлээ хондлой дээрээ агсжээ.

Даваасамбуу намайг ар талдаа ирээд ажиглаж байхыг мэдсэнгүй. Цааш тавтайяа үргэлжлүүлэн зурсаар байв. Удаж төдөлгүй дахиад нэг сарлагийн бух зурчихлаа. Хоёр сарлагийн бух өөд өөдөөсөө харж зааглан мөргөлдөхийг завдаж буй ажээ. Би тэр сонин зургийг нүдээ бүлтэртэл гөлрөн харж, хамаг юмыг нэгэн агшнаа мартжээ. Модон дээр модоор тэгж сайхан зурж болдгийг анх удаа тийнхүү мэдэж авлаа. Гол нууц нь модон самбар дээр түрхсэн аргалын үнс гэдгийг нь би мэдлээ. Даваасамбуу гэв гэнэт нөгөөх зургаа үнс асган балласанд би харамсаж “Хүүе, битгий” гэж дуу алдав. Даваасамбуу над руу эргэж харснаа ухасхийн босож гэрийн зүг одлоо.

Санамсаргүй нээж олсон нууцаа туршиж үзэхээр би гэрийн зүг салхи мэт дэгдэн одлоо. Гэрт орж ямар нэгэн дөрвөлжин мод хайж гарлаа. Гэрт хэн ч үгүй тул дураараа загнах эрхтэй байлаа. Гай болоход гэрт нэг ч хавтгай мод байсангүй. Цорын ганц боломжийн мод гэвэл өрөм хатаадаг тос нэвчсэн бор мод эргүүл /эргэнэг/ дээр байв. Хэсэг эргэлзсэний эцэст би тэр модыг олзлон авч, тулганы захаас аргалын цагаан үнс хайж олоод дээр нь нунтаглан түрхэв. Дөрвөлжтэй түлээн дотроос бяцхан савх мод олж хутгаар үзүүрлэв. Зурах ажилдаа орлоо. Сарлагийн бух зурж эхлэв. Даваасамбуу шиг уран зурах гэгч огт хялбар биш ажил байжээ. Хөлсөө гартал ноцолдоод нэг бух зурсан чинь хөрш айлын доголлон халтар нохойтой адилхан амьтан болчихлоо. Эсрэг талд нь ахиад нэг нэг бух зурах гэж улайран сууж байтал гэв гэнэт хацар дээр халуун оргив.

- Чи яагаад өрөм хатаадаг мод бузарлав. Ээжид чинь хэлж турсагыг чинь хуулуулна даа! гэж загнах дуунаар өндийн үзвээс авга эгч зогсож байлаа. Бид нар түүнийг “Айдаа” гэж авгайлна. Харин хүмүүс “Тарган” гэж дуудна. Нэр хоч хоёр нь яг адилхан тийм хүн манай тэр голд ганцхан л Айдаа байж дээ.

- Айдаа, энийг хараач, юу вэ? гэж би зурсан зургаа заалаа.

- Аль вэ, яагаав Донтор л байна гэж Айдаа хөхөрч гарав. Донтор гэж хөрш айлын доголлон халтар нохойн нэр л дээ.

- Донтор биш ээ. Ааяа Балдангийн халзан бухыг зурсан юм гэж би ярьсанд Айдаагийн инээд улам хүрч бүр сүүлдээ эвхрэн ойчоод нүдний нь нулимс цувж, цээж нь хэржигнэн хөхөрсөөр байлаа. Айдаа инээдээ барьж чаддагүй хачин хүн л дээ. Түүнийг хөхөрч хэвтэх хоорондуур би гарч зугтаалаа.

Үнс түрхсэн самбараа аргал доор нуув. Түүнээс хойш миний хийдэг юм зураг боллоо. Зун бол голын хөвөөнөө нойтон шавар, торгон элс, өвөл бол цасан дээр элдэв амьтны дүрс зурна. Нэг удаа манайд айлчлан ирсэн Ехөөмянган өвгөний арьсан дээлийн ар дээр могой зурж орхив. Өвгөн түүнийг мэдсэнгүй. Өглөө тэр босоод дээлээ өмсөх гэснээ могойг үзэж нүд нь бүлтрэх шахан айж:

-
.....
.....
.....
.....
.....
.....
4. Зохиогч эхэд ямар санаа дэвшүүлэн тавьсныг жишээ баримтаар баяжуулан 80-100 үгэнд багтаан дүгнэн бичээрэй. [8 оноо]
-
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Засагч багшид зориулав.

Үнэлгээний шалгуур	Үг хэллэгийн сонголтод хийсэн задлал	Дүрд хийсэн задлал	Найруулгын хэв маягт хийсэн задлал	Дэвшүүлсэн санаанд хийсэн задлал
Авбал зохих оноо	5 оноо	7 оноо (5+2)	5 оноо (3+2)	8 оноо (6+2)
Авсан оноо				

**12 ДУГААР АНГИЙН МОНГОЛ ХЭЛНИЙ ХИЧЭЭЛИЙН УЛСЫН ШАЛГАЛТЫН СЭДЭВ
(Хувилбар “В”)**

САНАМЖ:

- Бүх даалгаврыг заавал гүйцэтгэнэ
- Тусламж хэсгийг 10 минутад уншиж танилцаад унших чадвар сорьсон даалгаврыг 50 минутад, бичих чадвар сорьсон даалгаврыг 40 минутад тус тус багтаан гүйцэтгэнэ.
- Унших чадвар сорьсон даалгаврыг гүйцэтгэхдээ “Тусламж” хэсэгт өгсөн эхийн задлалыг уншаад, жишиг болгон ашиглаж болох юм.
- Бичих чадвар сорьсон даалгаврыг гүйцэтгэхдээ эх зохион бичих зорилго, сэдэв агуулгын харьцааг сайтар тооцоолоорой.

Амжилт хүсье.

..... аймаг/дүүрэг сум/сургуульанги бүлэг
..... ОВОГТОЙ

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ-УНШИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

Зохиолч Л. Түдэв гуайн “Хорвоотой танилцсан түүх” туужийн хэсгийг анхааралтай уншаад нэгдүгээр даалгаврыг гүйцэтгэрэй.

Дуутай танилцсан минь

Аав нэгэн өдөр авдрынхаа арын хонгилоос нарийхан шар алаг хөндий мод гаргаж ирлээ. Хөндий хулсан савааны бөөрөн дээр нь хэдэн нүх гаргасан байлаа. Аав түүнийгээ хөндлөн барьж, бөөр лүү нь нэг үлээж үзснээ, хурууныхаа өндөгнүүдийг шүлэмдэж чийглэлээ. Дараа нь хулсан савааг хөндлөн барьж, нүх бүр дээр хуруу бүрийн өндгөөр дарж, уруулаа урагш цорвойн үлээж эхэллээ.

Эхлээд салхин уяхан исгэрэх мэт дуу гарч, төдөлгүй огцом өөрчлөгдөн усны урсгал адил болж, миний урьд өмнө хэзээ ч сонсож байгаагүй тийм сайхан дуу гарлаа. Аавын гарын хуруунууд хулсан савааны бөөрөн дээр ээлж дарааллан цовхин бүжих мэт дэгдэн товшиж, дууны аялгуу нь тэрийг дагалдан хувирч байлаа.

Хөндий тэр хулс аав хоёр тоглон наадаж, бие биеийг хөөцөлдөн, барин тавин байх мэт санагдана. Аавын хуруу хулсан саваанаа буухад тэр нь баригдсандаа баясан инээх ба эсвэл гомдон гаслах, улмаар чарлан зүггүйтэх мэт ажээ. Тэрхүү хулсан савааны гаргаж байгаа дуу нь зуны сарын ногоон ой хөвч шуугин исгэрэх шиг, цавчин элгэн хаднаас булгийн тунгалаг ус хоржигнон буух шиг, тэгснээ хөвчийн өндөр модонд хөхөө шувуу хавшин донгодох мэт, хан уулсын цэнхэр оргил дээгүүр усны шувуу гангар гунгар нисэн ирэх мэт санагдана. Өвөөлж бөвтнөж, хойлог ёолж, шар шувуу уухилж, шаазгай шагширч, хэрээ гуагалан, элээ унгалдахыг ч би тэрхүү хөндлөн модноос сонслоо. Намрын хонгор салхинд өвсөн толгой шуугин давалгаалах, хонь мал төллөн хурга ишиг эхтэйгээ нийлэхэд хадны цуурай тэднийг дуурайн майлах мэт дуу авиа ч бас л тэрхүү хөндлөн модноос гарна.

Миний өчүүхэн бор зүрх уяран хайлж, бадран догдолж, баясан цовхчиж, туранхай цээжний минь чанад багтаж ядан, донсолж байлаа. Тэрхэн мөчид би хамаг бүхнийг мартаж, гагцхүү эцгийн эвэрлэг арван хуруу хулсан саваанаа дэгдэн наадахыг л ажиглан суулаа. Аавын духнаа гарсан гүнзгий атирааг дагаад хөлс дааварлан гялтганаж, уруул нь үл мэдэн чичиргэнэн, нүдний нь харц алсын алсыг ширтсэн мэт намуухан болжээ.

Нэг мэдсэн харанхуй нөмрөөд орхих мэт хачин жигтэй, бас ч зэврүүхэн болжээ. Аав тоглохоо зогсоосноос тэр мэт хачин сэтгэгдэл төрлөө.

- Аав аа, энэ чинь юу юм бэ? гэж би сая ухаан орсон адил гайхан асуулаа.
- Лимбэ гэдэг хөгжим. Үүгээр орчлон хорвоогийн дуу чимээг үйлдвэрлэдэг юм гэж аав шоглох мэт хэллээ. Аав үйлдвэрийн ажилчин болсноос хойш тэгж үйлдвэр гэхчлэн ярьдаг болчихсон юм.
- Аав аа, юутай сайхан юм бэ? Надад зааж өгөөч гэж би гуйлаа.
- Өөрөө оролдож сур. Тэгвэл сурах эсэх нь мэдэгдэнэ. Өөрөө оролдоод чадахгүй бол, түүнд авьяасгүй гэж мэдээрэй.

Энэ ярианаас хойш би лимбэ гэдэг хөндий савааг толгойгоо дүйртэл үлээж, сар шахам боллоо. Тэр лимбэнээс ямар нэгэн дуу гарахгүй биш, гарч байв аа. Гэхдээ өвлийн шөнө хотны захад чоно улих юм уу, эсвэл гадаа тавьсан данхны цоргоор салхи орох үед юу дуулддаг билээ, тэр мэт дуу авиа гарч байлаа.

- Яршиг, дамшваа минь, толгой эргэж гүйцлээ.
- Чихний улиг барлаа! гэж эмэг ээж, залуу ээж цөмөөрө уцаарлаж байлаа. Тэр бүхэнд би шантарсангүй. Лимбэ үлээн ёнгинуулсаар байтал, ээж нэгэн өдөр намайг дуудаж:
- Миний хүү, би чамд өөр сайхан хөгжим зааж өгье. Энэ лимбэ чинь чих дөжрөөчих золиг байна, орхи! гэв ээ.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Зохиогч эхэд ямар санаа дэвшүүлэн тавьсныг жишээ баримтаар баяжуулан 80-100 үгэнд багтаан дүгнэн бичээрэй. [8 оноо]

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Засагч багшид зориулав.

Үнэлгээний шалгуур	Үг хэллэгийн сонголтод хийсэн задлал	Дүрд хийсэн задлал	Найруулгын хэв маягт хийсэн задлал	Дэвшүүлсэн санаанд хийсэн задлал
Авбал зохих оноо	5 оноо	7 оноо (5+2)	5 оноо (3+2)	8 оноо (6+2)
Авсан оноо				

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ. БИЧИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

